

Diskursa analīze identitātes konstrukcijas procesa un ārpolitikas pētniecībā

Elīna Vroblevska

Rīgas Stradiņa universitāte, Doktorantūras nodaļa, Latvija

Ievads. Diskurss ir tas, ko politiskie aģenti saka ar mērķi veicināt un leģitimizēt iecerēto politiku, – tas ietver gan konkrētas politikas idejas un vērtības, gan arī pašu politikas konstrukciju un komunikāciju. Kā no praktiskā, tā arī no filosofiskā viedokļa valdošā nostādne ir, ka diskurss var pastāvēt tikai tad, ja tas ir dokumentēts, lasīts vai izteikts, tādējādi uzsverot tieši valodas nozīmi. Par diskursu varētu saukt noteiktu veidu, kādā tiek runāts un tiek saprasta pasaule (vai tās aspekts), piemēram, identitāte. Savukārt ārpolitikas pētniecības galvenais mērķis ir identificēt saites, kuras veidojas starp iekšpolitiku un ārpolitiku.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Šī pētījuma mērķis ir noteikt un aprakstīt, kādā veidā ar diskursa analīzes palīdzību ir iespējams ne tikai analizēt un noteikt konkrētās valsts dominējošo identitātes diskursu, bet arī parādīt, kā vienas noteiktas identitātes attīstība un veidošanās diskursā savstarpēji mijiedarbojas un ietekmē valsts ārpolitiku. Darbs tiek balstīts uz poststrukturālisma diskursa teoriju, konkrētāk, uz Lēnes Hansenas (*Lene Hansen*) grāmatā *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War* izstrādāto un aprakstīto metodoloģiju.

Rezultāti. Dominējošā diskursa noteikšana kā analītiskais sākumpunkts sniedz noderīgu atskaites punktu tam, kā strukturēti definēt pētījuma analītisko, empīrisko un metodoloģisko metodi. Analīzes mērķis ir izpētīt identitātes konstrukcijas diskursā, analizēt veidu, kādā intertekstuālās saites stabilizē diskursu. Lai gan dominējošais diskurss kā sākumpunkts ir konservatīvs, tas vienlaikus iekļauj dažādu tekstu un žanru apskati, tādējādi paplašinot fokusu tālāk par dominējošo diskursu un iekļaujot plašāku aktoru loku, tā radot intertekstuālas ietekmes modeļi, kas vēl vairāk apstiprina citētā teksta intertekstuālo nozīmību (intertekstualitāte balstās uz netiešām atsaucēm uz lielākiem un vecākiem tekstu kopumiem par vienādām tēmām).

Secinājumi. Pamatdiskursi norāda uz galvenajām pretrunām debatēs un veicina strukturētu diskursu savstarpējo attiecību attēlojumu, to saskarsmes punktus un pretrunas, to, kā diskursi attīstās laika gaitā, atbildot uz dažādu notikumu, faktu un kritikas ietekmi, un to, kā attīstās dažādi diskursa veidi. Lasot noteiktu tekstu, tam ir jāpiemēro diskursa analīzes principi, lai identificētu visbiežāk izteiktās zīmes, attiecības starp Es un Citu, no tā izrietošo politiku un telpas, laika un ētikas identitātes artikulāciju.

Tekstus var arī izmantot ārpolitikas analīzei, lai arī tie skaidri neformulē noteiktas politiskās nostādnes. Šie teksti tiek novietoti atbilstošā ārpolitikas diskursā, pievienojot vai izveidojot politiskās nostādnes dedukcijas kārtā. Teksts, lai arī neformulē vai neparedz noteiktu politiku, ir empīriski izvietots plašākā intertekstuālā un diskursīvā laukā, kurš ietekmē to, kā tiek lasīta identitātes konstrukcija. Debašu pamatdiskursi strukturē politiskās un nozīmīgās pozīcijas un lēmumus, turpretī intertekstuālie modeļi nosaka dažādu diskursu atrašanās vietu attiecībā pret oficiālo diskursu un citām viedokļa un debašu vietām. Ārpolitikas teksti atšķiras ar to, cik liels uzsvars tiek likts uz identitātes vai politikas apspriešanu.